

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 18. aprila 2024*

„Predhodno odločanje – Člen 102 PDEU – Načelo učinkovitosti – Odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava – Direktiva 2014/104/EU – Prepozen prenos direktive – Časovna veljavnost – Člen 10 – Zastaralni rok – Način določitve *dies a quo* – Prenehanje kršitve – Seznanjenost z informacijami, ki so nujno potrebne za vložitev odškodninske tožbe – Objava povzetka sklepa Evropske komisije o ugotovitvi kršitve pravil konkurence v *Uradnem listu Evropske unije* – Zavezujoči učinek sklepa Komisije, ki še ni pravnomočen – Zadržanje ali pretrganje zastaralnega roka med preiskavo Komisije ali do datuma, ko njen sklep postane pravnomočen“

V zadevi C-605/21,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Městský soud v Praze (mestno sodišče v Pragi, Češka republika) z odločbo z dne 29. septembra 2021, ki je na Sodišče prispela 30. septembra 2021, v postopku

Heureka Group a.s.

proti

Google LLC,

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi K. Lenaerts, predsednik, L. Bay Larsen, podpredsednik, A. Arabadjiev (poročevalec), predsednik senata, A. Prechal, predsednica senata, E. Regan, T. von Danwitz in Z. Csehi, predsedniki senatov, J.-C. Bonichot, S. Rodin, J. Passer, D. Gratsias, sodniki, M. L. Arastey Sahún, sodnica, in M. Gavalec, sodnik,

generalna pravobranilka: J. Kokott,

sodna tajnica: M. Krausenböck, administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 20. marca 2023,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za Heureka Group a.s. L. Duffek, L. Kačerová, J. Měkota, M. Olík in V. Podešva, advokáti,

* Jezik postopka: češčina.

- za Google LLC R. Neruda, P. J. Pipková, J. Šturm, P. Vohnický in M. Vojáček, advokáti, ter A. Komninos, dikigoros,
- za Evropsko komisijo N. Khan, G. Meessen in P. Němečková, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalne pravobranilke na obravnavi 21. septembra 2023

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 102 PDEU, člena 10, člena 21(1) in člena 22 Direktive 2014/104/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. novembra 2014 o nekaterih pravilih, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije (UL 2014, L 349, str. 1), ter načela učinkovitosti.
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med Heureka Group a.s. (v nadaljevanju: Heureka), češko družbo, ki deluje na trgu storitev primerjave prodajnih cen, in družbo Google LLC v zvezi s povračilom škode, ki naj bi nastala zaradi kršitve člena 102 PDEU, ki sta jo storili družba Google in njena matična družba Alphabet Inc., ter ki jo je Evropska komisija ugotovila v še ne pravnomočnem sklepu.

Pravni okvir

Pravo Unije

Uredba (ES) št. 1/2003

- 3 Člen 16 Uredbe Sveta (ES) št. 1/2003 z dne 16. decembra 2002 o izvajanju pravil konkurence iz členov [101 in 102 PDEU] (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 2, str. 205), naslovljen „Enotna uporaba zakonodaje Skupnosti o konkurenci“, določa:
 - „1. Kadar nacionalna sodišča odločajo o sporazumih, sklepih ali usklajenih ravnanjih v skladu s členom [101] ali členom [102 PDEU], ki so že predmet odločbe [sklepa] Komisije, ne morejo sprejeti odločitev, ki so v nasprotju s sprejeto odločbo [sprejetim sklepom] Komisije. Prav tako se morajo izogibati odločitvam, ki bi nasprotovale odločbi [sklepu], ki jo [ga] namerava sprejeti Komisija v že začetem postopku. Zato lahko nacionalno sodišče oceni, ali je potrebno, da svoje postopke ustavi. Ta obveznost ne posega v pravice in obveznosti iz člena [267 PDEU].
 2. Kadar organi, pristojni za konkurenco v državah članicah, odločajo o sporazumih, sklepih ali usklajenih ravnanjih v skladu s členom [101] ali členom [102 PDEU], ki so že predmet odločbe [sklepa] Komisije, ne morejo sprejeti odločitev, ki so v nasprotju s sprejeto odločbo [sprejetim sklepom] Komisije.“

Direktiva 2014/104

4 Člen 2 Direktive 2014/104, naslovljen „Opredelitve pojmov“, določa:

„V tej direktivi se uporabljajo naslednje opredelitve pojmov:

[...]

8. ‚organ, pristojen za konkurenco,‘ pomeni Komisijo ali nacionalni organ, pristojen za konkurenco oziroma oba, če se tako smiselno razume;

[...]

11. ‚odločba o kršitvi‘ pomeni odločbo organa, pristojnega za konkurenco, ali pritožbenega sodišča, ki ugotovi kršitev konkurenčnega prava;

12. ‚pravnomočna odločba o kršitvi‘ pomeni odločbo o kršitvi, zoper katero se ni mogoče ali ni več mogoče pritožiti na podlagi rednega pravnega sredstva;

[...].“

5 Člen 9 te direktive, naslovljen „Učinek nacionalnih odločb“, določa:

„1. Države članice zagotovijo, da kršitev konkurenčnega prava, ugotovljena s pravnomočno odločbo nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, ali pritožbenega sodišča, velja za neovrgljivo dokazano v primeru odškodninske tožbe, vložene pred nacionalnimi sodišči na podlagi člena 101 ali 102 PDEU ali nacionalnega konkurenčnega prava.

2. Države članice zagotovijo, da se lahko pravnomočna odločba iz odstavka 1, izdana v drugi državi članici, v skladu z njihovim zadevnim nacionalnim pravom predloži pred nacionalnimi sodišči vsaj kot dokaz *prima facie*, da je bilo kršeno konkurenčno pravo, po potrebi pa se lahko oceni skupaj z drugimi dokazi, ki jih predložita stranki.

3. Ta člen ne posega v pravice in obveznosti nacionalnih sodišč iz člena 267 PDEU.“

6 Člen 10 navedene direktive, naslovljen „Zastaralni roki“, določa:

„1. Države članice v skladu s tem členom določijo pravila o zastaralnih rokih za vložitev odškodninskih tožb. Ta pravila določijo, kdaj začne teči zastaralni rok, njegov tek in okoliščine, v katerih se zastaralni rok prekine ali pretrga [pretrga ali zadrži].

2. Zastaralni rok ne začne teči, dokler kršitev konkurenčnega prava ne preneha in tožnik ni seznanjen ali se od njega ne more razumno pričakovati, da je seznanjen z:

(a) ravnanjem in dejstvom, da to ravnanje predstavlja kršitev konkurenčnega prava;

(b) dejstvom, da mu je kršitev konkurenčnega prava povzročila škodo, in

(c) identiteto kršitelja.

3. Države članice zagotovijo, da so zastaralni roki za vložitev odškodninskih tožb vsaj pet let.

4. Države članice zagotovijo, da se zastaralni roki pretrgajo [zadržijo] ali, odvisno od nacionalnega prava, prekinejo [pretrgajo], če organ, pristojen za konkurenco, sprejme ukrep za namen preiskave ali postopka zaradi kršitve konkurenčnega prava, s katerim je povezana odškodninska tožba. Pretrganje [Zadržanje] zastaranja preneha najprej eno leto po pravnomočnosti odločbe o kršitvi ali drugačnem zaključku postopka.“

7 Člen 21(1) iste direktive določa:

„Države članice sprejmejo zakone in druge predpise, potrebne za uskladitev s to direktivo, do 27. decembra 2016. Komisiji nemudoma sporočijo besedilo navedenih predpisov.

[...]“

8 Člen 22 Direktive 2014/104, naslovljen „Časovna veljavnost“, določa:

„1. Države članice zagotovijo, da se nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21 za uskladitev z bistvenimi [materialnopravnimi] določbami te direktive, ne uporabljajo retroaktivno.

2. Države članice zagotovijo, da se vsi nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21, ki niso ukrepi iz odstavka 1, ne uporabljajo za odškodninske tožbe, ki so bile predložene nacionalnim sodiščem pred 26. decembrom 2014.“

Češko pravo

9 Člen 620(1) zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (zakon št. 89/2012 o civilnem zakoniku) določa:

„Okoliščine, ki so odločilne za začetek teka zastaralnega roka za pravico do odškodnine, vključujejo seznanjenost s škodo in [identiteto] osebe, ki jo mora povrniti. To se smiselno uporablja tudi za namene odškodnine za nepremoženjsko škodo.“

10 Člen 629(1) tega zakonika določa:

„Zastaralni rok je tri leta.“

11 Zákon č. 262/2017 Sb., o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže (zakon št. 262/2017 o povračilu škode na področju konkurence, v nadaljevanju: zakon št. 262/2017), s katerim je bila prenesena Direktiva 2014/104, je začel veljati 1. septembra 2017. Člen 9 tega zakona v odstavkih od 1 do 3 določa:

„1. Zastaralni rok za uveljavljanje pravice do odškodnine na podlagi tega zakona je pet let; določbe členov 629 in 636 civilnega zakonika se ne uporabljajo.

2. Zastaralni rok začne teči od dneva, ko je zadevna oseba izvedela za škodo, [identiteto] osebe, ki jo mora povrniti, in omejevanje konkurence oziroma bi morala izvedeti in bi lahko izvedela za te elemente, vendar ne prej kot od dneva prenehanja omejevanja konkurence.

3. Zastaralni rok ne teče, dokler traja preiskava ali postopek pred organom, pristojnim za konkurenco, v zvezi z istim omejevanjem konkurence in v obdobju enega leta od dneva, ko

- (a) je odločba, ki jo je sprejel organ, pristojen za konkurenco, ali sodišče in s katero je ugotovljen obstoj takega omejevanja konkurence, postala pravnomočna ali
- (b) se je preiskava, postopek pred organom, pristojnim za konkurenco, ali postopek pred sodiščem končal na drug način.“

12 Člen 36 tega zakona določa:

„Postopki v zvezi s povračilom škode, povzročene z omejevanjem konkurence, in postopki, ki se nanašajo na poravnavo zahtevkov na podlagi tega zakona med povzročitelji škode, ki so solidarno odgovorni za povračilo škode, ki so se začeli po 25. decembru 2014, se nadaljujejo v skladu s tem zakonom; pravni učinki dejanj, ki so bila v postopku opravljena pred začetkom veljavnosti tega zakona, se ohranijo.“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 13 Komisija je 30. novembra 2010 v zvezi z morebitno zlorabo prevladujočega položaja na področju spletnega iskanja proti družbi Google začela postopek na podlagi člena 102 PDEU. Komisija je tega istega 30. novembra 2010 objavila sporočilo za medije, s katerim je bila javnost obveščena o začetku tega postopka.
- 14 Družba Google je leta 2013 Komisiji predlagala zaveze, s katerimi bi odpravila pomisleke te institucije.
- 15 Sdružení pro internetový rozvoj v České republice (SPIR) (združenje za internetni razvoj v Češki republici), katerega članica je družba Heureka, je 27. maja 2014 objavilo sporočilo za medije, v katerem je izrazilo svoje nestrinjanje s temi zavezami.
- 16 Komisija je 15. aprila 2015 izdala obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, naslovljeno na družbo Google, v katerem je sprejela začasni sklep, da ravnanje te družbe pomeni zlorabo prevladujočega položaja in zato krši člen 102 PDEU.
- 17 Komisija je 14. julija 2016 izdala dodatno obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah in postopek zaradi kršitve člena 102 PDEU začela tudi proti družbi Alphabet, matični družbi družbe Google.
- 18 Komisija je 27. junija 2017 sprejela Sklep C(2017) 4444 final v zvezi s postopkom na podlagi člena 102 PDEU in člena 54 Sporazuma EGP (Zadeva AT.39740 – Google Search (Shopping)). Povzetek tega sklepa je bil objavljen v *Uradnem listu Evropske unije* (UL 2018, C 9, str. 11).
- 19 Komisija je s tem sklepom ugotovila, da je družba Google zlorabljala prevladujoči položaj, ki ga je imela na trinajstih nacionalnih trgih za splošno iskanje v Evropskem gospodarskem prostoru (EGP), med drugim na trgu Češke republike, tako da je zmanjšala promet s svojih strani z zadetki splošnega iskanja h konkurenčnim storitvam primerjave proizvodov ob hkratnem povečanju tega prometa k svoji storitvi primerjave proizvodov, kar bi lahko imelo – ali je verjetno imelo – protikonkurenčne učinke na ustreznih trinajstih nacionalnih trgih specializiranega iskanja za primerjavo proizvodov, pa tudi na navedenih trgih splošnega iskanja.
- 20 Tako je po navedbah v tem sklepu družba Google v bistvu sistematično dodeljevala vodilni položaj svoji storitvi primerjave cen, medtem ko so bile storitve primerjave cen konkurentov družbe Google na seznamu zadetkov slabše razvrščene.

- 21 Kar zadeva trajanje kršitve, ki jo je mogoče pripisati družbi Google na ozemlju Češke republike, je Komisija v Sklepu C(2017) 4444 final ugotovila, da se je ta kršitev začela februarja 2013 in da je na dan sprejetja tega sklepa, to je 27. junija 2017, še naprej ustvarjala učinke. Zato je v členu 3 tega sklepa družbi Google naložila, naj v 90 dneh preneha s svojim ravnanjem in naj se vzdrži podobnega ravnanja, ki bi imelo enak cilj ali učinek.
- 22 Dne 1. septembra 2017 je začel veljati zakon št. 262/2017, s katerim je bila Direktiva 2014/104 prenesena v češko pravo.
- 23 Družbi Google in Alphabet sta 11. septembra 2017 v sodnem tajništvu Splošnega sodišča vložili tožbo zoper Sklep C(2017) 4444 final.
- 24 Družba Heureka je 26. junija 2020 pri Městský soud v Praze (mestno sodišče v Pragi, Češka republika) vložila tožbo, s katero je predlagala, naj se družbi Google naloži povrnitev škode, ki naj bi družbi Heureka nastala zaradi protikonkurenčnega ravnanja, ki naj bi ga družba Google, kot izhaja iz Sklepa C(2017) 4444 final, v Češki republiki izvajala v obdobju od februarja 2013 do 27. junija 2017. Družba Heureka je trdila, da je družba Google svojo storitev primerjave prodajnih cen umestila in prikazovala na najboljšem možnem mestu med rezultati v svojih storitvah splošnega iskanja, s čimer je zmanjšala uporabo njenega portala za primerjavo prodajnih cen Heureka.cz.
- 25 Družba Google je v obrambo zlasti trdila, da je v skladu s pravili o zastaranju obchodní zákoník (trgovinski zakonik), v skladu s katerimi štiriletni zastaralni rok začne teči, ko se je oškodovanec seznanil ali bi se lahko seznanil s škodo in identiteto osebe, ki jo mora povrniti, pravica do odškodnine družbe Heureka zastarala vsaj za obdobje od februarja 2013 do 25. junija 2016.
- 26 Družba Google je v zvezi s tem navedla, da se je družba Heureka glede na naravo zatrjevana zlorabe prevladujočega položaja lahko seznanila tako z identiteto kršitelja kot s tem, da je utrpela škodo, veliko pred sprejetjem Sklepa C(2017) 4444 final. Družba Heureka namreč ni mogla prezreti, zlasti ob branju sporočila za medije Komisije z dne 30. novembra 2010, da je upravljavec iskalnika, imenovanega „Google“, družba Google. Vsekakor naj bi sporočilo za medije združenja SPIR z dne 27. maja 2014, omenjeno v točki 15 te sodbe, s katerim je to združenje izrazilo nestrinjanje z zavezami, ki jih je družba Google predložila Komisiji, zadostovalo za začetek teka zastaralnega roka.
- 27 Tako naj bi zastaralni rok, ki se uporablja v obravnavani zadevi, začel teči februarja 2013, to je ob začetku zatrjevana kršitve na češkem ozemlju in začetku nastajanja zatrjevana škode, oziroma najpozneje 27. maja 2014, ko je bilo objavljeno sporočilo za medije združenja SPIR.
- 28 Po mnenju družbe Google naj družbi Heureka nič ne bi preprečevalo, da prej vloži odškodninsko tožbo, pri čemer bi lahko v tem primeru ta družba postopoma razširila višino svojega odškodninskega zahtevka glede na povečanje nastale škode skozi čas.
- 29 Predložitveno sodišče na prvem mestu poudarja, da se je v obravnavanem primeru morebitno protikonkurenčno ravnanje začelo pred začetkom veljavnosti Direktive 2014/104, to je 25. decembra 2014, končalo pa se je šele po izteku roka za prenos te direktive, to je 27. decembra 2016.

- 30 To sodišče se torej sprašuje, ali se člen 10 te direktive uporablja za vso škodo, povzročeno s kršitvijo člena 102 PDEU iz postopka v glavni stvari, ali samo za škodo, ki je nastala po datumu začetka veljavnosti navedene direktive, ali celo samo za škodo, ki je nastala po datumu izteka roka za prenos iste direktive.
- 31 Na drugem mestu, predložitveno sodišče se sprašuje, ali je člen 10 Direktive 2014/104 materialnopravna določba v smislu člena 22(1) te direktive ali postopkovna določba.
- 32 Na tretjem mestu, predložitveno sodišče dvomi o združljivosti češke ureditve zastaranja v zvezi z odškodninskimi tožbami zaradi kršitev pravil o konkurenci, ki se je uporabljala do začetka veljavnosti zakona št. 262/2017, s katerim je bila prenesena Direktiva 2014/104, s členom 10 te direktive in po potrebi s členom 102 PDEU ter načelom učinkovitosti.
- 33 V zvezi s tem to sodišče najprej poudarja, da pravila o zastaranju, ki se uporabljajo v postopku v glavni stvari, niso pravila trgovskega zakonika, temveč pravila civilnega zakonika, in da ta pravila pomenijo staro ureditev zastaranja, ki je upoštevana v obravnavanem primeru. V skladu s členom 620(1) civilnega zakonika pa naj bi triletni zastaralni rok začel teči, ko se je oškodovanec seznanil ali bi se lahko štelo, da se je seznanil z identiteto kršitelja in nastalo škodo. Glede pogoja seznanjenosti z dejstvom, da je zaradi zadevne kršitve nastala škoda, naj bi iz razlage člena 620(1) civilnega zakonika, ki jo je podalo Nejvyšší soud (vrhovno sodišče, Češka republika), izhajalo, da za začetek teka zastaralnega roka zadostuje seznanitev z delno škodo. Škoda naj bi bila, zlasti v primeru trajajočih ali ponavljajočih se kršitev, deljiva, tako da naj bi se bilo na vsako „novo škodo“ mogoče sklicevati ločeno in naj bi v zvezi z njo začel teči nov zastaralni rok.
- 34 Po mnenju predložitvenega sodišča bi to v obravnavani zadevi pomenilo, da bi zaradi vsakega splošnega iskanja v iskalniku Google, ki je privedlo do umestitve in prikaza rezultatov, ki sta ugodnejša za storitev primerjave cen družbe Google, začel teči nov samostojen zastaralni rok.
- 35 Na četrtem in zadnjem mestu, navedeno sodišče ugotavlja, da za začetek teka zastaralnega roka civilni zakonik ne zahteva, da je oškodovanec seznanjen s tem, da zadevno ravnanje pomeni kršitev konkurenčnega prava. Ta zakonik naj tudi ne bi zahteval, da mora biti zadevna kršitev končana. Nazadnje, navedeni zakonik naj ne bi vseboval pravil, ki bi nalagala zadržanje ali pretrganje zastaranja za obdobje preiskave v zvezi s tem ravnanjem.
- 36 V teh okoliščinah je Městský soud v Praze (mestno sodišče v Pragi) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:
- „1. Ali je treba člen 21(1) Direktive [2014/104] in splošna načela prava Unije razlagati tako, da se Direktiva 2014/104 in zlasti njen člen 10 neposredno ali posredno uporabljata za ta spor glede vseh odškodninskih zahtevkov zaradi kršitve določb člena 102 PDEU, ki se je začela pred začetkom veljavnosti Direktive 2014/104 in končala po roku za njen prenos, v položaju, v katerem je bila tudi odškodninska tožba vložena po izteku roka za prenos, ali pa jih je treba razlagati tako, da se člen 10 Direktive 2014/104 uporablja le za tisti del spornega ravnanja (in posledično za tisti del škode), ki je nastal po začetku veljavnosti Direktive 2014/104 oziroma po izteku roka za prenos [navedene direktive]?

2. Ali je v skladu s pomenom in namenom Direktive 2014/104 in/ali člena 102 PDEU in načelom učinkovitosti takšna razlaga člena 22(2) Direktive 2014/104, v skladu s katero so ,vsi nacionalni ukrepi, sprejeti v skladu s členom 21, razen tistih iz [člena 22](1)‘ nacionalne določbe, s katerimi je bil prenesen člen 10 Direktive 2014/104, drugače povedano, ali se za člen 10 Direktive 2014/104 in pravila o zastaranju uporablja [odstavek 1] ali [odstavek 2] člena 22 Direktive 2014/104?
3. Ali so v skladu s členom 10(2) Direktive 2014/104 in/ali s členom 102 PDEU in načelom učinkovitosti takšne nacionalne določbe in njihova razlaga, ki ,seznanjenost z nastankom škode‘, ki je pomembna za začetek teka subjektivnega zastaralnega roka, povezuje s seznanjenostjo oškodovanca s ,posameznimi delnimi škodami‘, ki nastajajo postopoma med trajajočo kršitvijo konkurenčnega prava (ker sodna praksa temelji na predpostavki, da je odškodninski zahtevek v celoti deljiv) in za katere začnejo teči ločeni subjektivni zastaralni roki, ne glede na to, ali je oškodovanec vedel za celoten obseg nastale škode, ki je posledica celotne kršitve člena 102 PDEU, to je takšne nacionalne določbe in njihova razlaga, ki omogočajo, da zastaralni rok za odškodninski zahtevek zaradi škode, ki je nastala zaradi protikonkurenčnega ravnanja, začne teči pred koncem tega ravnanja, pri katerem gre za umestitev in prikazovanje lastnega primerjalnika cen na ugodnejši način, s čimer se krši člen 102 PDEU?
4. Ali člen 10, od (2) do (4), Direktive 2014/104 oziroma člen 102 PDEU in načelo učinkovitosti nasprotujejo nacionalnim določbam, v skladu s katerimi je subjektivni zastaralni rok za odškodninske tožbe tri leta in začne teči na dan, ko je oškodovanec izvedel ali bi lahko izvedel za delno škodo in za to, kdo je odgovoren za to škodo, vendar pa ne upoštevajo (i) trenutka, ko se je kršitev zakonodaje končala, (ii) seznanjenosti oškodovanca s tem, da ravnanje pomeni kršitev pravil konkurence, in hkrati (iii) ne zadržijo ali pretrgajo teka tega triletnega zastaralnega roka za čas postopka pred Komisijo v zvezi s še vedno trajajočo kršitvijo člena 102 PDEU, ter (iv) ne vsebujejo pravila, da zadržanje zastaralnega roka preneha šele eno leto po pravnomočnosti odločbe glede kršitve?“

Razvoj dogodkov po predložitveni odločbi in postopek pred Sodiščem

- 37 Splošno sodišče je v sodbi z dne 10. novembra 2021, Google in Alphabet/Komisija (Google Shopping) (T-612/17, EU:T:2021:763), tožbo, ki sta jo družbi Google in Alphabet vložili zoper Sklep C(2017) 4444 final, v večjem delu zavrnilo, pri čemer je potrdilo analizo Komisije v zvezi s trgov specializiranega iskanja za primerjavo proizvodov. Vendar je Splošno sodišče v zvezi z nacionalnimi trgi splošnega iskanja menilo, da se je Komisija oprla na preveč nenatančne preudarke, da bi utemeljila obstoj protikonkurenčnih učinkov, tudi potencialnih, in da je treba tožbeni razlog družb Google in Alphabet, ki se je nanašal na popolnoma spekulativno analizo učinkov, za te trge sprejeti. Tako je Splošno sodišče ta sklep razglasilo za ničen le v delu, v katerem je Komisija ugotovila kršitev družb Google in Alphabet na trinajstih nacionalnih trgih splošnega iskanja v EGP na podlagi obstoja protikonkurenčnih učinkov na teh trgih, v preostalem pa je tožbo zavrnilo.
- 38 Družbi Google in Alphabet sta 20. januarja 2022 zoper sodbo Splošnega sodišča z dne 10. novembra 2021, Google in Alphabet/Komisija (Google Shopping) (T-612/17, EU:T:2021:763), vložili pritožbo. O tej pritožbi še ni bilo odločeno.

- 39 Sodišče je 22. junija 2022 izdalo sodbo v zadevi Volvo in DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2022:494), v kateri je odločilo zlasti o naravi člena 10 Direktive 2014/104 in o časovni veljavnosti te določbe.
- 40 Sodišče je z dopisom z dne 28. junija 2022 to sodbo vročilo predložitvenemu sodišču in ga vprašalo, ali glede na to sodbo vztraja pri predlogu za sprejetje predhodne odločbe.
- 41 Predložitveno sodišče je v pisnem sporočilu, ki je na Sodišče prispelo 27. septembra 2022, to obvestilo, da umika prvo in drugo vprašanje iz predloga za sprejetje predhodne odločbe, vztraja pa pri tretjem in četrtem vprašanju.

Vprašanja za predhodno odločanje

- 42 Predložitveno sodišče s tretjim in četrtem vprašanjem, ki ju je treba obravnavati skupaj, v bistvu sprašuje, ali je treba člen 10 Direktive 2014/104 in/ali člen 102 PDEU ter načelo učinkovitosti razlagati tako, da nasprotujejo nacionalni ureditvi, kot jo razlagajo pristojna nacionalna sodišča, ki za odškodninske tožbe zaradi trajajočih kršitev pravil konkurenčnega prava Unije določa triletni zastaralni rok, ki:
- začne teči neodvisno in ločeno za vsako delno škodo, nastalo zaradi take kršitve, od trenutka, ko se je oškodovanec seznanil ali se lahko razumno šteje, da se je seznanil z dejstvom, da je utrpel tako delno škodo, in z identiteto osebe, ki je dolžna to škodo povrniti, vendar ne da bi se oškodovanec seznanil s tem, da zadevno ravnanje pomeni kršitev pravil o konkurenci in ne da bi ta kršitev prenehala;
 - se med preiskavo Komisije v zvezi s tako kršitvijo ne more ne zadržati ne pretrgati in
 - se prav tako ne more zadržati vsaj do enega leta po datumu, ko sklep Komisije o ugotovitvi te kršitve postane pravnomočen.
- 43 Iz elementov, ki jih je predložilo predložitveno sodišče, je razvidno, da želi to zlasti ugotoviti, ali lahko družba Heureka, ki meni, da je bila oškodovana zaradi zlorabe prevladujočega položaja, ki jo je družba Google storila na upoštevnem trgu v Češki republiki med februarjem 2013 in 27. junijem 2017 in ki je bila ugotovljena s sklepom Komisije, ki še ni pravnomočen, s tožbo, vloženo 26. junija 2020, zahteva odškodnino za škodo, nastalo v tem celotnem obdobju, ali pa je njena pravica do odškodnine za del navedenega obdobja že zastarala.
- 44 To sodišče v zvezi s tem navaja, da je pred prenosom Direktive 2014/104 z zakonom št. 262/2017 člen 620(1) civilnega zakonika začetek teka zastaralnega roka, ki je bil v členu 629(1) tega zakonika določen na tri leta, vezal le na seznanjenost s škodo in njenim povzročiteljem. Ti določbi naj bi se razlagali v smislu, da je celotno škodo, ki je nastala med trajajočo kršitvijo konkurenčnega prava, mogoče razdeliti na več delnih škod in da za vsako delno škodo začne teči samostojen zastaralni rok. Pravica do odškodnine je torej zastarala ločeno in postopoma.
- 45 Navedeno sodišče poleg tega navaja, da se je v obravnavanem primeru zadevna kršitev začela pred 25. decembrom 2014, ko je začela veljati Direktiva 2014/104, vendar je prenehala šele po 27. decembru 2016, ko se je iztekel rok za prenos iz člena 21 te direktive. Ker pa je bila ta direktiva v češki pravni red prenesena prepozno, kaže, da je ta kršitev prenehala pred začetkom veljavnosti zakona št. 262/2017, to je pred 1. septembrom 2017. Tožba v postopku v glavni stvari pa je bila vložena po tem zadnjem datumu.

- 46 V teh okoliščinah je treba za odgovor na tretje in četrto vprašanje najprej preveriti časovno veljavnost člena 10 Direktive 2014/104, na katerega se nanašata ti vprašanji in ki določa nekatere zahteve v zvezi z zastaralnim rokom, ki se uporablja za odškodninske tožbe zaradi kršitve konkurenčnega prava, pri čemer zlasti določa najkrajše trajanje tega roka in najzgodnejši trenutek, ko lahko ta rok začne teči, ter okoliščine, v katerih se mora zadržati ali pretrgati.
- 47 V zvezi s tem je treba opozoriti, da je člen 10 Direktive 2014/104 materialnopravna določba v smislu člena 22(1) te direktive. Na podlagi zadnjenavedene določbe pa so morale države članice zagotoviti, da se nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21 navedene direktive za uskladitev z njenimi materialnopravnimi določbami, ne uporabljajo retroaktivno (sodba z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točki 36 in 47).
- 48 Vendar je treba opozoriti, da je treba od izteka roka za prenos direktive nacionalno pravo razlagati tako, da je v skladu z vsemi določbami te direktive (glej v tem smislu sodbi z dne 4. julija 2006, Adeneler in drugi, C-212/04, EU:C:2006:443, točka 115, in z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točki 33 in 77).
- 49 Zato je treba za določitev časovne veljavnosti člena 10 Direktive 2014/104 preveriti, ali je položaj iz postopka v glavni stvari nastal pred iztekom roka za prenos te direktive ali pa je ustvarjal učinke tudi po izteku tega roka (glej v tem smislu sodbo z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točka 48).
- 50 Za to je treba glede na posebnosti pravil o zastaranju, njihovo naravo in mehanizem delovanja, zlasti v okviru odškodninske tožbe zaradi kršitve konkurenčnega prava, ugotoviti, ali se je na dan izteka roka za prenos Direktive 2014/104, to je 27. decembra 2016, zastaralni rok, določen z nacionalnim pravom, ki se uporablja za položaj iz postopka v glavni stvari, iztekel, kar pomeni, da je treba določiti trenutek, v katerem je ta zastaralni rok v skladu s tem pravom začel teči (glej v tem smislu sodbo z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točka 49).
- 51 Zaradi neobstoja ureditve Unije na tem področju do izteka roka za prenos Direktive 2014/104 je bilo namreč treba v pravnem redu vsake države članice določiti podrobna pravila za uveljavljanje pravice zahtevati odškodnino za škodo, nastalo zaradi kršitve členov 101 in 102 PDEU, vključno s tistimi, ki se nanašajo na zastaralne roke, pri čemer je bilo treba spoštovati načeli enakovrednosti in učinkovitosti, od katerih zadnje zahteva, da pravila, ki se uporabljajo za pravna sredstva, s katerimi se zagotavlja varstvo pravic, ki jih imajo pravni subjekti zaradi neposrednega učinka prava Unije, dejansko ne onemogočajo ali pretirano otežujejo uveljavljanja pravic, ki jih daje pravni red Unije (glej v tem smislu sodbi z dne 28. marca 2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, točki 42 in 43, in z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točka 50).
- 52 V zvezi s tem iz zadnjenavedenega načela izhaja, da mora biti tudi pred iztekom roka za prenos Direktive 2014/104 nacionalna ureditev, ki določa datum začetka teka zastaralnega roka, trajanje in način zadržanja ali pretrganja tega roka, prilagojena posebnostim konkurenčnega prava in ciljem izvajanja pravil tega prava s strani zadevnih oseb, da se ne izniči polne učinkovitosti členov 101 in 102 PDEU (glej v tem smislu sodbi z dne 28. marca 2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, točka 47, in z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točka 53).

- 53 V tem okviru je treba opozoriti, da ima člen 102 PDEU neposredne učinke v odnosih med posamezniki in v korist pravnih subjektov ustvarja pravice, katerih spoštovanje morajo zagotoviti nacionalna sodišča (sodba z dne 28. marca 2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, točka 38 in navedena sodna praksa).
- 54 Polna učinkovitost člena 102 PDEU in zlasti polni učinek prepovedi, določene v tem členu, bi bila ogrožena zlasti, če bi bilo zaradi nacionalne ureditve, ki določa datum začetka teka zastaralnega roka, trajanje in podrobna pravila zadržanja ali pretrganja tega roka, osebi praktično onemogočeno ali pretirano oteženo zahtevati odškodnino za škodo, ki naj bi ji nastala zaradi zlorabe podjetja s prevladujočim položajem, ki bi lahko omejila ali izkrivila konkurenco. Pravica vsakogar, da zahteva odškodnino za tako škodo, namreč krepi delovanje pravil Unije o konkurenci in lahko odvrča od zlorabe prevladujočega položaja, ki bi lahko omejila ali izkrivila konkurenco, s čimer prispeva k ohranjanju učinkovite konkurence v Evropski uniji (glej v tem smislu sodbo z dne 28. marca 2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, točki 39 in 41 ter navedena sodna praksa).
- 55 Iz sodne prakse pa je razvidno, da bi bilo uveljavljanje pravice zahtevati odškodnino praktično onemogočeno ali pretirano oteženo, če bi zastaralni roki za vložitev odškodninskih tožb zaradi kršitev določb konkurenčnega prava začeli teči, preden je kršitev prenehala in preden se je oškodovanec seznanil ali preden je od njega razumno pričakovati, da se je seznanil z informacijami, ki so nujno potrebne za vložitev njegove odškodninske tožbe (glej v tem smislu sodbo z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točke 56, 57 in 61).
- 56 V zvezi s prvim pogojem, ki se nanaša na prenehanje kršitve, je treba namreč na prvem mestu poudariti, da iz ustaljene sodne prakse Sodišča izhaja, da vložitev odškodninskih tožb zaradi kršitve konkurenčnega prava Unije načeloma zahteva izvedbo kompleksne dejanske in ekonomske analize (sodba z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točka 54 in navedena sodna praksa).
- 57 Za spore v zvezi s kršitvami konkurenčnega prava pa je načeloma značilna asimetrija informacij v škodo oškodovanca, zaradi česar ta informacije pridobi težje, kot pa organi, pristojni za konkurenco, pridobijo informacije, potrebne za izvajanje njihovih pristojnosti za uporabo konkurenčnega prava (sodba z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točka 55).
- 58 Poleg tega oškodovanec pogosto še posebej težko dokaže obstoj in obseg take kršitve ter škodo, ki iz nje izhaja, preden se kršitev konča.
- 59 V teh okoliščinah je zahteva, da zastaralni rok ne začne teči pred prenehanjem zadevne kršitve, nujna za to, da lahko oškodovanec ugotovi in dokaže njen obstoj, obseg in trajanje, obseg škode, povzročene s kršitvijo, ter vzročno zvezo med to škodo in to kršitvijo ter da lahko tako dejansko uveljavlja svojo pravico zahtevati polno odškodnino, ki izhaja iz členov 101 in 102 PDEU.
- 60 Natančneje, ob upoštevanju zapletenosti količinske opredelitve škode v zadevah konkurenčnega prava, kadar kršitev še traja, bi zahteva, da oškodovanec postopoma povečuje znesek zahtevane odškodnine glede na dodatno škodo, ki je posledica te kršitve, praktično onemogočila ali pretirano otežila uveljavljanje pravice do popolne odškodnine.

- 61 Na drugem mestu, opozoriti je treba, da so – iz istega naslova kot izvajanje pravil o konkurenci Unije s strani javnih organov (*public enforcement*) – odškodninske tožbe zaradi kršitve teh pravil (*private enforcement*) sestavni del sistema izvajanja navedenih pravil, katerega namen je sankcioniranje protikonkurenčnih ravnanj podjetij in odvrčanje podjetij od tega, da bi se posluževala takih ravnanj (sodba z dne 6. oktobra 2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, točka 37 in navedena sodna praksa).
- 62 V zvezi s tem bi lahko po eni strani ureditev zastaranja, ki določa triletni zastaralni rok, pri katerem je *dies a quo* pred prenehanjem enotne in trajajoče kršitve in ki ga med preiskavo Komisije ni mogoče niti zadržati niti pretrgati, povzročila, da bi se ta rok iztekel precej pred sprejetjem sklepa Komisije o ugotovitvi te kršitve, kar bi neposredno vplivalo na možnost oškodovanca, da vloži odškodninsko tožbo zaradi takega sklepa (*follow-on damages action*), in bi zato lahko pretirano otežila uveljavljanje njegove pravice zahtevati popolno odškodnino. Na splošno bo namreč oškodovanec težko predložil dokaz o kršitvi člena 101(1) ali člena 102 PDEU, če ni odločitve Komisije ali nacionalnega organa.
- 63 Po drugi strani, kot je generalna pravobranilka v bistvu navedla v točki 118 sklepnih predlogov, ima lahko prenehanje kršitve kot pogoj, ki mora biti izpolnjen za začetek teka zastaralnega roka, odvrčilni učinek in povzroči, da storilec te kršitve hitreje preneha s kršitvijo. Nasprotno pa to ne velja za ureditev, ki za vložitev odškodninske tožbe zaradi kršitve konkurenčnega prava ne bi upoštevala tega pogoja, ampak bi omogočala, da se zastaranje razdeli na več zaporednih *dies a quo* in bi se zato zastaralni roki za določen del škode, povzročene z zadevno kršitvijo, iztekli.
- 64 V zvezi z drugim pogojem, ki mora biti, kot izhaja iz sodne prakse, navedene v točki 55 te sodbe, izpolnjen, da začne teči zastaralni rok, in sicer da se oškodovanec seznanil z informacijami, ki so nujno potrebne za vložitev njegove odškodninske tožbe zaradi kršitev pravil konkurenčnega prava, je treba opozoriti, da so med temi informacijami obstoj kršitve konkurenčnega prava, obstoj škode, vzročna zveza med to škodo in to kršitvijo ter identiteta povzročitelja te škode (glej v tem smislu sodbo z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točka 60).
- 65 Brez navedenih informacij je namreč za oškodovanca izjemno težko ali celo nemogoče pridobiti odškodnino za škodo, ki mu je bila povzročena s to kršitvijo.
- 66 V zvezi s tem mora nacionalno sodišče, ki odloča o odškodninski tožbi, določiti trenutek, od katerega je mogoče razumno šteti, da se je oškodovanec seznanil z navedenimi informacijami. Opozoriti je namreč treba, da je za ugotavljanje in presojo dejanskega stanja spora o glavni stvari pristojno izključno nacionalno sodišče (glej v tem smislu sodbo z dne 31. januarja 2023, Puig Gordi in drugi, C-158/21, EU:C:2023:57, točka 61 in navedena sodna praksa). Vendar lahko Sodišče, ko odloča o predlogu za sprejetje predhodne odločbe, poda pojasnila, ki nacionalno sodišče usmerjajo pri tej določitvi.
- 67 Tako iz sodne prakse izhaja, da ta trenutek načeloma sovпада z datumom objave povzetka zadevnega sklepa Komisije v *Uradnem listu Evropske unije* (glej v tem smislu sodbo z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točka 71).
- 68 Po eni strani namreč objava akta institucije Unije v *Uradnem listu Evropske unije* v vseh uradnih jezikih Unije zagotavlja, da imajo tako fizične kot pravne osebe možnost, da se z njim seznanijo (glej v tem smislu sklep z dne 6. marca 2023, Deutsche Bank (Omejevalni sporazum – Evrski obrestni izvedeni finančni instrumenti), C-198/22 in C-199/22, EU:C:2023:166, točka 49 in navedena sodna praksa).

- 69 Po drugi strani je v okviru tožb za ugotovitev odgovornosti, vloženi po sprejetju pravnomočnega sklepa Komisije, povezava z objektivnim elementom, kot je objava povzetka tega sklepa v *Uradnem listu Evropske unije*, v interesu pravne varnosti, saj omogoča, da se, če je zadevna kršitev prenehala, načeloma določi trenutek, od katerega začne zastaralni rok teči tako za podjetja, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, kot za oškodovance (glej v tem smislu sklep z dne 6. marca 2023, Deutsche Bank (Omejevalni sporazum – Evrski obrestni izvedeni finančni instrumenti), C-198/22 in C-199/22, EU:C:2023:166, točka 48).
- 70 Vendar ni izključeno, da se lahko oseba, ki je bila oškodovana zaradi kršitve določb konkurenčnega prava, z elementi, ki so nujno potrebni za vložitev odškodninske tožbe, seznanila precej pred objavo povzetka sklepa Komisije v *Uradnem listu Evropske unije* (sklep z dne 6. marca 2023, Deutsche Bank (Omejevalni sporazum – Evrski obrestni izvedeni finančni instrumenti), C-198/22 in C-199/22, EU:C:2023:166, točka 44 in navedena sodna praksa).
- 71 Vendar mora oseba, proti kateri je vložena odškodninska tožba, dokazati, da je tako.
- 72 V obravnavanem primeru se vseeno postavlja še vprašanje, kakšne učinke ima na določitev *dies a quo* zastaralnega roka objava povzetka sklepa Komisije, s katerim je bila ugotovljena kršitev pravil o konkurenci in ki še ni postal pravnomočen, v *Uradnem listu Evropske unije*. Drugače kot v zadevah, v katerih sta bili izdana sodba z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2022:494), in sklep z dne 6. marca 2023, Deutsche Bank (Omejevalni sporazum – Evrski obrestni izvedeni finančni instrumenti) (C-198/22 in C-199/22, EU:C:2023:166), v katerih sta sklepa Komisije postala pravnomočna, v tej zadevi – kot je razvidno iz točk 37 in 38 te sodbe – Sklep C(2017) 4444 final ni postal pravnomočen. Ta sklep sta namreč družbi Google in Alphabet izpodbijali pred Splošnim sodiščem, zoper sodbo, ki jo je to izdalo in s katero je bilo temu izpodbijanju le delno ugodeno, pa sta ti družbi vložili pritožbo, o kateri Sodišče še vedno odloča.
- 73 V zvezi s tem je treba spomniti, da za akte institucij Unije načeloma velja domneva zakonitosti, zaradi česar imajo pravne učinke, vse dokler niso razglašeni za nične ali preklicani (glej v tem smislu sodbo z dne 5. oktobra 2004, Komisija/Grčija, C-475/01, EU:C:2004:585, točka 18 in navedena sodna praksa). Iz tega načela izhaja tudi obveznost vseh subjektov prava Unije, da priznajo polno učinkovitost navedenih aktov, dokler Sodišče ne ugotovi, da so nezakoniti, in da spoštujejo njihovo izvršilno moč, dokler Sodišče ne odloči, da se njihova izvršitev odloži (glej v tem smislu sodbi z dne 7. junija 1988, Komisija/Grčija, 63/87, EU:C:1988:285, točka 10, in z dne 21. septembra 1989, Hoechst/Komisija, 46/87 in 227/88, EU:C:1989:337, točka 64).
- 74 Natančneje, prvi stavek člena 16(1) Uredbe št. 1/2003 določa, da kadar nacionalna sodišča odločajo o sporazumih, sklepih ali usklajenih ravnanjih iz člena 101 ali 102 PDEU, ki so že predmet sklepa Komisije, ne morejo sprejeti odločitev, ki bi bile v nasprotju s sprejetim sklepom Komisije. Ta člen 16(1) pa ne zahteva, da sklep Komisije postane pravnomočen, da bi ga morale nacionalno sodišče upoštevati. Navedeni člen 16 se v tem razlikuje od člena 9 Direktive 2014/104, ki odločbam nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco, pripisuje dokazno vrednost le, če so te pravnomočne. Ta razlika med tema dvema določbama je utemeljena prav z zavezujočo naravo odločb institucij Unije.
- 75 Res je, da je Sodišče v točki 42 sodbe z dne 6. oktobra 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800), v bistvu štel, da mora biti za ugotovitev odgovornosti katerega koli pravnega subjekta, ki je del gospodarske enote, zadevna kršitev pravil o konkurenci ugotovljena v sklepu Komisije, ki je postal pravnomočen, ali – če Komisija ni sprejela nobenega sklepa v zvezi z obstojem kršitve –

samostojno dokazana pri zadevnem nacionalnem sodišču (glej v tem smislu sodbo z dne 6. oktobra 2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, točka 42). Vendar se ti preudarki nanašajo le na najbolj očitna primera, v katerih je mogoče vložiti odškodninsko tožbo.

- 76 V obravnavanem primeru je v nasprotju s sporom, v katerem je bila izdana sodba z dne 6. oktobra 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800), ki se je nanašala na pravnomočen sklep Komisije, odškodninska tožba v postopku v glavni stvari vložena na podlagi sklepa Komisije, ki ni postal pravnomočen, ker je predmet ničnostne tožbe pred Splošnim sodiščem, katerega sodba se izpodbija pred Sodiščem.
- 77 Kot pa je generalna pravobranilka v bistvu navedla v točkah 54 in 62 sklepnih predlogov, ima sklep Komisije, ki še ni pravnomočen in v katerem ta ugotovi kršitev konkurenčnega prava, zavezujoč učinek, dokler ni razglašen za ničen, nacionalno sodišče pa mora v postopku, ki poteka pred njim, iz tega izpeljati ustrezne posledice. Oškodovanec se torej lahko opre na ugotovitve iz takega sklepa, da bi utemeljil svojo odškodninsko tožbo.
- 78 Zato je ne glede na to, ali je zadevni sklep Komisije postal pravnomočen ali ne, od objave njegovega povzetka v *Uradnem listu Evropske unije* in pod pogojem, da je zadevna kršitev prenehala, načeloma mogoče razumno šteti, da ima oškodovanec na voljo vse potrebne informacije, ki mu omogočajo, da v razumnem roku vloži odškodninsko tožbo, vključno s tistimi, ki so potrebne za določitev obsega morebitne škode, nastale zaradi zadevne kršitve. Ta objava namreč na splošno omogoča, da se ugotovi obstoj kršitve. Poleg tega lahko oškodovanec na podlagi te ugotovitve in podatkov, ki jih ima na voljo, ugotovi obseg morebitne škode, nastale zaradi te kršitve.
- 79 Glede vprašanja, ali člen 102 PDEU in načelo učinkovitosti nalagata zadržanje ali pretrganje zastaralnega roka med preiskavo Komisije, je treba poudariti, da bi se – kot je razvidno iz točke 62 te sodbe – triletni zastaralni rok, ki začne teči pred prenehanjem zadevne enotne in trajajoče kršitve in ki ga med preiskavo Komisije ni mogoče niti zadržati niti pretrgati, lahko iztekel, še preden bi bil postopek pred Komisijo končan, zaradi česar bi bilo uveljavljanje pravice do popolne odškodnine z odškodninsko tožbo, vloženo na podlagi sklepa Komisije, pretirano oteženo ali celo nemogoče. Zadržanje ali pretrganje zastaralnega roka med preiskavo Komisije sta namreč načeloma nujna, da lahko oškodovanec zlasti po koncu te preiskave presodi, ali je bila storjena kršitev konkurenčnega prava, se seznanil z njenim obsegom in trajanjem ter se opre na to ugotovitev v okviru poznejše odškodninske tožbe.
- 80 Ker pa se lahko oškodovanec, kot je razvidno iz točke 77 te sodbe, za utemeljitev svoje odškodninske tožbe opre na ugotovitve iz sklepa Komisije, ki ni postal pravnomočen, je treba šteti, da člen 102 PDEU in načelo učinkovitosti ne zahtevata, da se zastaralni rok zadrži, vse dokler sklep Komisije ne postane pravnomočen. Poleg tega, kot je generalna pravobranilka v bistvu navedla v točki 70 sklepnih predlogov, ima nacionalno sodišče sicer možnost prekiniti postopek, ki poteka pred njim, dokler sklep Komisije ne postane pravnomočen, kadar meni, da je to glede na okoliščine obravnavanega primera primerno, vendar tega nikakor ni dolžno storiti, če od tega sklepa ne odstopa.
- 81 Ob upoštevanju preudarkov iz točk od 51 do 80 te sodbe je treba ugotoviti, da ureditev zastaranja, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, v skladu s katero, prvič, začne triletni zastaralni rok neodvisno in ločeno teči za vsako delno škodo, nastalo zaradi zadevne kršitve, od trenutka, ko se je oškodovanec seznanil ali se lahko razumno šteje, da se je seznanil z dejstvom, da je utrpel delno škodo, in z identiteto osebe, ki je dolžna plačati odškodnino za to škodo, ne da bi bilo potrebno, da je kršitev prenehala in da se je ta oškodovanec seznanil s tem, da zadevno ravnanje pomeni kršitev

pravil o konkurenci, in drugič, navedenega roka med preiskavo Komisije v zvezi s tako kršitvijo ni mogoče niti zadržati niti pretrgati, praktično onemogoča ali pretirano otežuje uveljavljanje pravice zahtevati odškodnino za škodo, ki je nastala zaradi iste kršitve.

- 82 Zato je treba brez upoštevanja elementov te ureditve zastaranja, ki niso združljivi s členom 102 PDEU in načelom učinkovitosti, raziskati, ali se je na dan izteka roka za prenos Direktive 2014/104, to je 27. decembra 2016, iztekel zastaralni rok, določen z nacionalnim pravom, ki se je za položaj iz postopka v glavni stvari uporabljal do tega datuma.
- 83 V obravnavanem primeru je bil povzetek Sklepa C(2017) 4444 final v *Uradnem listu Evropske unije* objavljen 12. januarja 2018, tako da bi bilo mogoče – kar mora preveriti predložitveno sodišče – razumno šteti, da se je družba Heureka na ta datum seznanila z vsemi potrebnimi informacijami, ki ji omogočajo vložitev odškodninske tožbe. Če želi družba Google to ugotovitev izpodbijati tako, da trdi, da je bila družba Heureka s temi informacijami seznanjena precej pred navedenim datumom, mora pred predložitvenim sodiščem dokazati, da je dejansko bilo tako.
- 84 Poleg tega je iz člena 1 Sklepa C(2017) 4444 final razvidno, da se je kršitev iz postopka v glavni stvari začela februarja 2013 in da se na dan sprejetja tega sklepa, to je 27. junija 2017, še ni končala, poleg tega pa Komisija ni ugotovila nobene prekinitve ravnanja družbe Google v tem obdobju. Poleg tega je ta institucija v členu 3 navedenega sklepa tej družbi odredila, naj v 90 dneh preneha s svojim ravnanjem.
- 85 V zvezi s tem je treba navesti – kot je generalna pravobranilka v bistvu ugotovila v točki 91 sklepnih predlogov – da zatrjevana kršitev pomeni trajajoče ravnanje z enim samim gospodarskim ciljem, in sicer ugodnejšo umestitvijo in prikazovanjem, ki ju je družba Google na svojih straneh z rezultati splošnega iskanja pridržala za svoj primerjalnik proizvodov, da bi povečala promet tega primerjalnika na škodo konkurenčnih primerjalnikov proizvodov.
- 86 V tem okviru pa ne glede na to, kdaj je mogoče šteti, da se je družba Heureka seznanila z informacijami, ki so nujno potrebne za vložitev njene odškodninske tožbe, najsi je to datum objave povzetka Sklepa C(2017) 4444 final v *Uradnem listu Evropske unije* ali nek trenutek pred tem datumom, zastaralni rok ni mogel začeti teči pred 27. junijem 2017, saj – kot je razvidno iz členov 1 in 3 tega sklepa C(2017) 4444 final – zatrjevana kršitev iz postopka v glavni stvari na zadnjenavedeni datum ni prenehala. Vsekakor mora predložitveno sodišče preveriti, kdaj natanko je ta kršitev prenehala.
- 87 Iz tega sledi, da na dan izteka roka za prenos Direktive 2014/104, to je 27. decembra 2016, ne le, da se zastaralni rok ni iztekel, ampak sploh še ni začel teči.
- 88 Zato položaj iz postopka v glavni stvari ni nastal pred iztekom roka za prenos te direktive, tako da se v obravnavanem primeru *ratione temporis* uporablja člen 10 navedene direktive. Zato je treba na tretje in četrto vprašanje odgovoriti ne le na podlagi člena 102 PDEU in načela učinkovitosti, ampak tudi na podlagi člena 10 Direktive 2014/104.
- 89 V zvezi s tem je iz točk od 51 do 81 te sodbe razvidno, da ureditev zastaranja, kakršna je ta, na katero se nanašata tretje in četrto vprašanje, ni združljiva s členom 102 PDEU in načelom učinkovitosti, ker, prvič, začne triletni zastaralni rok neodvisno in ločeno teči za vsako delno škodo, nastalo zaradi zadevne kršitve, od trenutka, ko se je oškodovanec seznanil ali je razumno mogoče šteti, da se je seznanil z dejstvom, da je utrpel delno škodo, in z identiteto osebe, ki je dolžna plačati odškodnino za to škodo, ne da bi bilo potrebno, da je kršitev prenehala in da se je

ta oškodovanec seznanil s tem, da zadevno ravnanje pomeni kršitev pravil o konkurenci, in drugič, navedenega roka med preiskavo Komisije v zvezi s tako kršitvijo ni mogoče niti zadržati niti pretrgati.

- 90 Poleg tega iz jasnega besedila člena 10(2) in (4) Direktive 2014/104 izhaja, da taka ureditev prav tako ni združljiva s tem členom.
- 91 Natančneje, drugi stavek tega člena 10(4) zahteva, da države članice zagotovijo, da zadržanje zastaralnega roka, do katerega je prišlo zaradi ukrepa, ki ga organ, pristojen za konkurenco, sprejme za namen preiskave ali postopka zaradi kršitve konkurenčnega prava, s katerim je povezana odškodninska tožba, preneha najprej eno leto po pravnomočnosti odločbe o kršitvi ali drugačnem zaključku postopka.
- 92 Opozoriti je treba še, da v skladu z ustaljeno sodno prakso direktiva sama po sebi ne more ustvarjati obveznosti za posameznika in se torej proti njemu nanjo kot tako ni mogoče sklicevati. Če bi se namreč možnost sklicevanja na določbo neprenesene ali nepravilno prenesene direktive razširila na področje odnosov med posamezniki, bi se s tem Uniji priznala pristojnost, da posameznikom predpisuje obveznosti s takojšnjim učinkom, to pristojnost pa ima le na področju, na katerem ji je priznana pristojnost za sprejemanje uredb (sodba z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točka 76).
- 93 Iz sodne prakse Sodišča prav tako izhaja, da mora nacionalno sodišče v okviru spora med posamezniki, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, nacionalno pravo po izteku roka za prenos direktive, ki ni bila prenesena, razlagati tako, da je zadevni položaj takoj v skladu z določbami te direktive, ne da bi pri tem nacionalno pravo razlagalo *contra legem* (sodba z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točka 77).
- 94 Glede na zgornje preudarke je treba na tretje in četrto vprašanje odgovoriti, da je treba člen 10 Direktive 2014/104 ter člen 102 PDEU in načelo učinkovitosti razlagati tako, da nasprotujejo nacionalni ureditvi, kot jo razlagajo pristojna nacionalna sodišča in ki določa triletni zastaralni rok, ki se uporablja za odškodninske tožbe zaradi trajajočih kršitev pravil konkurenčnega prava Unije in ki:
- začne teči neodvisno in ločeno za vsako delno škodo, nastalo zaradi take kršitve, od trenutka, ko se je oškodovanec seznanil ali se lahko razumno šteje, da se je seznanil z dejstvom, da je utrpel tako delno škodo, in z identiteto osebe, ki je dolžna to škodo povrniti, ne da bi se oškodovanec seznanil s tem, da zadevno ravnanje pomeni kršitev pravil o konkurenci in ne da bi ta kršitev prenehala, ter
 - se med preiskavo Komisije v zvezi s tako kršitvijo ne more ne zadržati ne pretrgati.

Poleg tega člen 10 Direktive 2014/104 nasprotuje taki ureditvi tudi zato, ker ta ne določa, da se zastaralni rok zadrži vsaj do enega leta po datumu pravnomočnosti odločbe o ugotovitvi te kršitve.

Stroški

- 95 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

Člen 10 Direktive 2014/104/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. novembra 2014 o nekaterih pravilih, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije ter člen 102 PDEU in načelo učinkovitosti

je treba razlagati tako, da

nasprotujejo nacionalni ureditvi, kot jo razlagajo pristojna nacionalna sodišča in ki določa triletni zastaralni rok, ki se uporablja za odškodninske tožbe zaradi trajajočih kršitev pravil konkurenčnega prava Unije in ki:

- začne teči neodvisno in ločeno za vsako delno škodo, nastalo zaradi take kršitve, od trenutka, ko se je oškodovanec seznanil ali se lahko razumno šteje, da se je seznanil z dejstvom, da je utrpel tako delno škodo, in z identiteto osebe, ki je dolžna to škodo povrniti, ne da bi se oškodovanec seznanil s tem, da zadevno ravnanje pomeni kršitev pravil o konkurenci in ne da bi ta kršitev prenehala, ter
- se med preiskavo Evropske komisije v zvezi s tako kršitvijo ne more ne zadržati ne pretrgati.

Poleg tega člen 10 Direktive 2014/104 nasprotuje taki ureditvi tudi zato, ker ta ne določa, da se zastaralni rok zadrži vsaj do enega leta po datumu pravnomočnosti odločbe o ugotovitvi te kršitve.

Podpisi